

Marianne Tavernier

**SIJAISHUOLLON PERHEHOITAJIEN
KOKEMUKSIA SAAMASTAAN
ALKUVAIHEEN TUESTA KOTKASSA**

Opinnäytetyö
Sosionomi

2019

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tekijä/Tekijät	Tutkinto	Aika
Marianne Tavernier	Sosionomi (AMK)	Tammikuu 2019
Opinnäytetyön nimi		38 sivua
Sijaishuollon perhehoitajien kokemuksia saamastaan alkuvaiheen tuesta Kotkassa		1 liitesivu
Toimeksiantaja		
Kotkan kaupungin sijaishuolto		
Ohjaaja		
Auli Jungner		
Tiivistelmä		
<p>Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää sijaishuollon perhehoitajien kokemuksia saamastaan tuesta sijoituksen alkuvaiheessa, eli ensimmäisen ja toisen vuoden aikana. Opinnäytetyö oli laadullinen tutkimus ja tutkimusmenetelmä oli teemahaastattelu. Haastattelut toteutettiin pääasiassa puhelinhaastatteluina. Haastatteluaineisto koostui haastattelun aikana kirjoitetuista muistiinpanoista. Haastatteluaineisto analysoitiin kokoamalla vastauksia yhteen, teemoittelemalla ja kvantifioimalla.</p> <p>Työssä haastateltiin 9 perhehoitajaa syksyllä 2018. Tutkimukseen kutsutut perhehoitajat valikoituivat mukaan siksi, että heille oli tehty sijoitus viimeisen kahden vuoden aikana. Osa haastateltavista oli vasta aloittanut perhehoitajana ja osa oli toiminut perhehoitajana jo monia vuosia.</p> <p>Opinnäytetyössä etsittiin vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin: Ovatko perheet tyytyväisiä saamaansa alkuvaiheen tukeen? Mitä hyvää ja mitä kehitettävää on perhehoitajien saamassa alkuvaiheen tuessa? Millaista alkuvaiheen tukea perhehoitajat toivoisivat saavansa?</p> <p>Haastatteluiden perusteella kaksi kolmesta haastateltavasta kertoi saaneensa tarpeeksi alkuvaiheen tukea. Tehostettu tuki ja yhteydenpito sijaishuollon henkilöstön kanssa mainittiin useimmin, kun kysyttiin, mitä tukea perhehoitajat ovat alkuvaiheessa saaneet. Hyödyttävien tukimuoto oli haastatteluiden perusteella oma sosiaalityöntekijä sekä sosiaaliohjaaja, toiseksi hyödyttävimmäksi nousi sijaishuollon henkilöstön tavoitettavuus. Muutamat kokivat työnohjauksen turhaksi, mutta suurin osa kertoi, ettei hyödytöntä tukea ole ollut. Kehityskohteina mainittiin muun muassa vertaistuen lisääminen.</p> <p>Ihmisten välinen tukeminen ja yhteydenpito tulivat esille monessa haastattelussa. Vanhemmuus, siinä jaksaminen sekä lapsen kasvun tukeminen ovat asioita, joissa vanhemmat kaipaisivat ja tarvitsisivat tukea. Perhehoitajien yksilölliset tarpeet tulisi huomioida tukimuotoja pohtiessa. Alkuvaihe on perheelle uutta ja elämää mullistavaa, joten varsinkin silloin intensiivinen tuki on erityisen tärkeää.</p>		
Asiasanat		
Perhehoitaja, sijaisperhe, alkuvaihe, tuki, sijaishuolto		

Author (authors)	Degree	Time
Marianne Tavernier	Bachelor of Social Services	January 2019
Thesis title		38 pages
Foster Parents' Experiences in the First Stage's Support in Kotka		1 page of appendix
Commissioned by		
Foster care of Kotka's city		
Supervisor		
Auli Jungner, lecturer		
Abstract		
<p>The objective of the thesis was to investigate foster parents' experiences in the first stage's support in Kotka. The thesis surveyed these experiences to help foster care of Kotka's city to improve the first stage's support. Support is an important thing for the foster parents especially during the first couple of years.</p>		
<p>The thesis was a qualitative study and the research method was interview. The interviews were carried out mainly as telephone interviews. The interview material consisted of the notes which were written during the interviews. The interview material was analyzed by collecting answers and themes together. Nine people were interviewed for the study during the autumn 2018. People who were interviewed had become foster parents within the last two years.</p>		
<p>According to the interviews two out of three interviewees told that they had got enough support within the last two years. The intensified support and the communication with the social worker were mentioned when it was asked what support the foster parents have got the most. The most beneficial forms of support were the foster parents' own social worker and easy communication with social workers. Most of the foster parents told that there had not been useless support at all but a few of the foster parents told that the work supervision was unnecessary. The peer support was mentioned as a target for development. These results are beneficial to foster care of Kotka's city. Interviewees mentioned many targets for development and their experiences help to improve the first stage support.</p>		
<p>The supporting and communication between the people played a big role in the interviews. The role of parent and managing and supporting the child's growth were matters in which the parents wanted and needed support. Every foster parent has individual needs and it is important to consider that. Becoming foster parents changes the life of the whole family so the intensive support is important.</p>		
Keywords		
foster parent, foster family, first stage, support, foster care		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	LASTENSUOJELU JA PERHEHOITO	7
2.1	Lastensuojelu.....	7
2.2	Sijaishuolto	9
2.3	Lastensuojelun perhehoito.....	9
2.4	Perhehoitaja	10
3	PERHEHOITAJIEN ALKUVAIHEEN TUKI	11
3.1	Perhehoitajien tukeminen	11
3.2	Perhehoitajien tuesta lainsäädännössä	12
3.3	Tutkimuksia perhehoitajien tukemisesta	12
3.4	Perhehoitajille alkuvaiheessa tarjottu tuki Kotkassa	15
4	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	18
4.1	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset.....	18
4.2	Aikataulu.....	19
4.3	Aineiston hankinta ja tutkimusjoukko	20
4.3.1	Laadullinen tutkimus	20
4.3.2	Haastattelu.....	21
4.4	Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus.....	22
4.5	Aineiston analysointi	24
5	OPINNÄYTETYÖN TULOKSET	25
5.1	Perhehoitajien saama tuki	25
5.2	Myönteiset kokemukset alkuvaiheen tuesta	25
5.3	Kielteiset kokemukset alkuvaiheen tuesta	26
5.4	Perhehoitajien ehdotuksia alkuvaiheen tuen kehittämiseen	27
6	TULOSTEN ANALYYSIÄ.....	29
7	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	31
	LÄHTEET.....	35

KUVALUETTELO	38
--------------------	----

LIITTEET

Liite 1. Kirje haastateltavalle

1 JOHDANTO

”Suurin osa sijaisvanhemmista lienee niitä, jotka kokevat sijaisvanhemmuuden sekä elämäntavakseen että työkseen. Käytännössä se tarkoittaa jotain sellaista, että on päättänyt, että haluaa käyttää omia voimavarojaan omassa kodissaan toisten vanhempien lasten auttamiseen. Että haluaa kantaa vastuun lapsista koko vuorokauden, ei vain työvuoron ajan.” (Hänninen 2016, 61-62.)

Tämä opinnäytetyö käsittelee sijoitetun lapsen perhehoitajille kohdistettua tukea, jota he ovat saaneet sijoituksen ensimmäisen ja toisen vuoden aikana. Tilaajana toimii Kotkan sijaishuolto ja opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, mitä mieltä perhehoitajat ovat saamastaan alkuvaiheen tuesta Kotkassa. Mitkä tukimuodot ovat olleet sellaisia, joista perheet ovat kokeneet olevan hyötyä, ja mitkä sellaisia, joista ei ole ollut hyötyä, tai mitkä on koettu jopa turhiksi? Mitä kehitettävää on alkuvaiheen tuessa? Taloudellista tukea en ole käsitellyt tässä opinnäytetyössä, enkä ole kysynyt perhehoitajien mielipiteitä esimerkiksi hoitopalkkioon liittyen.

Perhehoitajien ääni on tärkeää saada kuuluville, jotta tiedetään, millaista tukea perheille olisi hyvä antaa ja mihin panostaa. Jotta perhehoito olisi onnistunutta ja toimivaa, on tärkeää, että perhe saa oikeanlaista tukea oikeaan aikaan (Perhehoidon tuki s.a.). Kuten ensimmäisen kappaleen lainauksesta voi todeta, on sijaisvanhemmilla suuri vastuu ja tehtävä, joka jatkuu vuorokaudenajasta riippumatta. Tukea on siis oltava perhehoitajille tarpeeksi, jotta he jaksaisivat vastaisuudessakin hoitaa tätä tärkeää ja vastuullista tehtäväänsä.

Sijoituksen alkuvaihe on ehkä otollisinta aikaa työskennellä intensiivisesti perheen kanssa. Sijaislapsen tulo perheeseen muuttaa perhettä ja sen toimintamalleja. Muutokset voivat olla yllättäviäkin. Ensimmäisinä vuosina saatu tuki on tärkeää, jotta alkua ja siitä eteenpäin lähtevä kehitys olisi myönteistä. Tuen puute voi vaikuttaa hyvinkin negatiivisesti sijoitukseen; lapsi ei välttämättä saakaan luotua kiintymyssuhdetta sijaisvanhempiin tai sijoitus voi purkautua. Siksi olisi tärkeää, että myös sijaisvanhemmilla ja koko perheellä olisi taustalla tuki, joka auttaa ponnistelemaan vaikeiden ja haastavien hetkien yli. (Tervonen-Arnkil 2008, 156, 160.)

Kun minulle ehdotettiin tätä aihetta opinnäytetyöksi, kiinnostuin heti. Mielestäni aihe on sellainen, jota kannattaa tutkia ja kehittää jatkuvasti. Perhehoitajien tukea ei voi kehittää liikaa. Aina löytyy perheitä, jotka kaipaavat jotakin uutta tai sopivampaa tukea. Jokainen perhe ja perheen elämäntilanne on erilainen ja siksi myös tukea on tärkeää olla mahdollisimman laajalla skaalalla. Tuen kehittämistä on mielestäni tärkeää tehdä niin, että perheet saavat kertoa oman mielipiteensä.

Aihe ei ollut entisestään kovin tuttu minulle, mutta tiesin jo heti aluksi, että opinnäytetyöprosessi tulisi opettamaan minulle paljon. Halusin tarttua aiheeseen myös siksi, että tämän tutkimuksen avulla Kotkan sijaishuolto voi saada tärkeää tietoa siitä, mitä mieltä perhehoitajat alkuvaiheen tuesta ovat. Sen tiedon myötä heillä on mahdollisuus kehittää alkuvaiheen tukea.

Opinnäytetyön aluksi selitän tärkeitä käsitteitä liittyen lastensuojeluun ja perhehoitoon. Sen jälkeen kerron perhehoitajien tuesta Suomen tasolla ja siitä, mitä lastensuojelulaissa perhehoitajien tukemisesta sanotaan. Nostan esiin keskeisiä asioita aiemmista tutkimuksista, joita aiheesta on tehty. Kerron myös Kotkan tarjoamista tukimuodoista. Sitten käyn läpi tutkimusta, tutkimuksen kulua sekä tutkimuksen tuloksia. Lopuksi tulevat johtopäätökset ja pohdinta.

2 LASTENSUOJELU JA PERHEHOITO

2.1 Lastensuojelu

Lastensuojelu on laaja käsite ja siihen kuuluu paljon erilaista toimintaa. Lastensuojelulla ajatellaan olevan kolme perustehtävää: lasten kasvuoloihin vaikuttaminen, vanhempien tukeminen kasvatuksessa ja varsinainen lastensuojelu, joka yleensä monella tulee ensimmäisenä lastensuojelusta mieleen.

Tässä opinnäytetyössä lastensuojelusta puhuttaessa tarkoitan lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua eli sitä, kun lapsi ja perhe ovat lastensuojelun asiakaina. Muun muassa asiakassuunnitelman laatiminen, lapsen kiireellinen sijoitus, huostaanotto, sijaishuollon järjestäminen ja jälkihuolto ovat lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua. (Mitä on lastensuojelu? 2016.)

Lastensuojelulain mukaan lapsella on oikeus erityiseen suojeluun, turvalliseen kasvuympäristöön ja tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen. Nämä oikeudet on pidettävä mielessä, kun ollaan esimerkiksi kartoittamassa lastensuojelun tarvetta. Lapsen etu on aina ensisijalla ja se on otettava huomioon. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417; Lastensuojelun perhehoito s.a.) Kaikilla lapsilla lastensuojelulain mainitsemat oikeudet eivät toteudu ja lastensuojelun tarpeen muodostumiseen voi olla monta syytä. Syyt voivat liittyä lapsen tai perheen tilanteeseen tai molempiin. (Lastensuojeluilmoitus ja lastensuojeluasian vireilletulo 2018.)

Lastensuojeluilmoituksen voi tehdä kuka tahansa, jos herää huoli perheen tilanteesta. Joillakin on työnsä puolesta lakisääteinen velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus. Lastensuojeluasia tulee vireille joko hakemuksesta tai siitä, että lastensuojelun työntekijä on saanut selville, esimerkiksi lastensuojeluilmoituksesta, että lapsi mahdollisesti tarvitsisi lastensuojelua. Lastensuojeluasia voi tulla vireille niinkin, että lapsi tai vanhempi itse ottaa yhteyttä. Silloin kyseessä on lastensuojelulain mukainen hakemus. Sosiaalityöntekijän tehtävänä on palvelutarpeen arvioinnin aikana selvittää, onko lastensuojelun asiakkuudelle tarvetta. (Lastensuojeluilmoitus ja lastensuojeluasian vireilletulo 2018.) Lastensuojeluasian vireilletulon myötä käyttöön otetut kiireelliset lastensuojelutoimet, palvelutarpeen arvioinnissa selvinnyt tarve (eli kasvuolosuhteet vaarantavat lapsen tai lapsi on itse vaaraksi omalle terveydelleen) sekä ennen palvelutarpeen arvioinnin valmistumista tarjotut lastensuojelulain mukaiset palvelut käynnistävät lastensuojelun asiakkuuden. (Lastensuojelulaki 27. § 5. mom.; Lastensuojeluasiakkuuden alkaminen 2017.)

Lastensuojelussa on ensisijaisesti käytettävä avohuollon tukitoimia, jos se on lapsen edun mukaista. Jos taas esimerkiksi sijaishuolto olisi lapselle ja hänen tilanteelleen parempi vaihtoehto, on se järjestettävä mahdollisimman nopeasti ja viipymättä. Perheen jälleenyhdistämisen tavoite on pidettävä mielessä silloinkin, kun lapsi on sijaishuollon asiakkaana. (Lastensuojelulaki 4. § 1. mom.)

2.2 Sijaishuolto

Jos avohuollon tukitoimet eivät ole lapsen edun mukaisia tai ne ovat riittämättömiä ja jos sijaishuollon arvioidaan olevan lapselle parempi vaihtoehto, aletaan huostaanottoon ja sitä myöten sijaishuollon järjestämiseen (Lastensuojelun sijaishuolto s.a). Sijaishuolto tarkoittaa lapsen sijoittamista kodin ulkopuolelle. Tällöin lapsen hoito ja kasvatusta tapahtuu siis jossakin muualla kuin lapsen kodissa. Lapsi voi olla kiireellisesti sijoitettu, huostaanotettu tai hallinto-oikeuden väliaikais määräyksen nojalla sijoitettu. (Lastensuojelu s.a.)

Lapsi voidaan sijoittaa sijaisperheeseen, ammatilliseen perhekotiin, lastensuojelulaitokseen tai muuhun hoitoon. Lapsen sosiaalityöntekijä valmistelee sijoittamisen ja valitsee sijaishuoltopaikan. (Sijaishuollon muodot s.a.) Sijaishuoltopaikka valitaan lapsen edun mukaisesti. Valinnassa on siis kiinnitettävä huomiota huostaanoton syihin ja lapsen tarpeisiin. Lapsen sisarussuhteita ja läheisiä ihmissuhteita tulisi ylläpitää ja hoidon jatkuvuus varmistaa, kun sijoitusta valitaan. Myös kieli, kulttuuri ja uskonto tulisi ottaa huomioon. (Lastensuojelulaki 50. § 10. mom.)

Sijaishuollon tarkoitus on siis lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen. Ympäristön, jossa lapsi kasvaa, tulee olla turvallinen. Sijaishuolto auttaa ja tukee lasta matkalla aikuisuuteen lapselle tärkeiden ihmisten ja läheisistä muodostuvan verkoston kanssa. (Sijaishuolto s.a.)

2.3 Lastensuojelun perhehoito

Perhehoito on laaja käsite ja se koskee muitakin kuin lastensuojelun sijaisperheinä toimivia. Yleisesti perhehoidosta puhuttaessa, perhehoidolla tarkoitetaan henkilön hoitamista kodin ulkopuolella, yksityisessä perheessä. Perhehoitoa voivat siis saada lapset, vammaiset, nuoret, vanhukset tai mielenterveyskuntoutujat. (Valkonen 2014, 7.) Tässä opinnäytetyössä perhehoidolla tarkoitetaan kuitenkin lastensuojelussa käytettävää perhehoitoa, jossa lapsi sijoitetaan sijaisperheeseen joko lyhyt- tai pitempiaikaisesti. Sijoitetut lapset voivat olla lähes minkä ikäisiä tahansa ja jokaisen lapsen tarpeet ja taustat ovat erilaisia. (Sijaisvanhemmaksi s.a.)

Perhehoidon tavoitteena on antaa lapselle perusturvallisuutta, joka häneltä on aiemmin uupunut. Tavoitteena on myös lapsen kehityksen edistäminen. Lapselle annetaan kodinomaista hoitoa ja mahdollisuus kasvaa perheessä, vaikka lapsen omat vanhemmat eivät pystyneet lapsen tarpeita täyttämään. Perhehoito voi mahdollistaa lapsen ihmissuhteiden myönteisen kehityksen, sillä lapsen suhdetta omiin vanhempiin ja muihin läheisiin tuetaan. Lapsi saa perhehoidossa kaipaamaansa tukea, turvaa ja läheisyyttä ja hänen yksilölliset tarpeensa huomioidaan. (Perhehoito 2018.)

Perhehoito voidaan järjestää, kun lapsi otetaan huostaan, sijoitetaan kiireellisesti tai sijoitetaan avohuollon tukitoimena. Perhehoitoa voidaan järjestää myös jälkihuoltona. Perhehoito on lapsen ensisijainen sijaishuollon muoto. Lapsi sijoitetaan perheeseen, jos se on lapsen edun mukaista. Muussa tapauksessa lapsen etu toteutuu parhaiten laitoshoidossa. Kun perheeseen sijoittamisen soveltuvuutta arvioidaan, selvitetään, millaisen hoidon perhe pystyy lapselle tarjoamaan. Tähän katsotaan myös mukaan sekä lapsen, lapsen perheen että sijaisperheen saamat tukitoimet. (Perhehoito 2018.) Perhehoidon tulisi toteutua perhehoitolain mukaan ja sijoittajakunnan tehtävä on valvoa, että niin käy (Perhehoidon prosessi 2018; Perhehoitolaki 263/2015).

2.4 Perhehoitaja

Perhehoitajasta käytetään tämän opinnäytetyön yhteydessä myös nimitystä ”sijaisvanhempi” ja puhuessani perhehoitajista tässä opinnäytetyössä tarkoitan sijaisvanhempina toimivia perhehoitajia. Perhehoitajaksi voi ryhtyä henkilö, joka elää parisuhteessa tai yksin. Perheellä voi olla omia lapsia, mutta sitä ei vaadita (Kuka voi ryhtyä sijaisvanhemmaksi tai perhehoitajaksi? s.a.) Perhehoitajalaista selviää perhehoitajan oikeudet ja velvollisuudet (Valkonen 2014, 7).

Perhehoitajaksi voi tulla yhteistyössä kunnan tai muun tahon kanssa, jotka tuottavat perhehoitopalveluja. Perhehoitajaksi haluavan on käytävä PRIDE-ennakkovalmennus. Ennakkovalmennuksen jälkeen tehdään toimeksiantosopimus sijoittavan kunnan kanssa. Valmennus on suoritettava ennen toimeksiantosopimuksen tekemistä. Valmennuksen on oltava tarpeeksi pitkä ja pro-

sessinomainen. Siellä on käsiteltävä lainsäädäntöä sekä perhehoitajan velvollisuuksia ja asemaa. Valmennuksen perusteella perhehoitajasta tehdään kirjallinen arviointi, jossa selviää hänen valmiutensa ja edellytyksensä. (Kuka voi ryhtyä sijaisvanhemmaksi tai perhehoitajaksi? s.a.) Valmennuksen yksi tärkeimmistä tavoitteista on antaa tarpeeksi tietoa ja taitoa, jotta sijoituksia ei purkautuisi siksi, ettei tietoa ole annettu tarpeeksi (Miten sijaisvanhemmaksi tullaan? s.a.).

3 PERHEHOITAJIEN ALKUVAIHEEN TUKI

3.1 Perhehoitajien tukeminen

Sijaisperheille annettavan tuen tulisi huomioida perheen yksilölliset tarpeet, sillä kaikki perheet eivät tarvitse samanlaisia tukitoimia (Ketola 2008, 46). Sijaisperheiden saamista tukipalveluista yleisimpiä ovat esimerkiksi lomaperhe-toiminta, erilaiset koulutukset, terapiapalvelut, työnohjaus ja vertaisryhmät. Näillä tukipalveluilla on mahdollista vaikuttaa positiivisesti perhehoitajien jakamiseen sekä samalla myös auttaa lapsen kehitystä ja kasvamista. On hyvä, että näiden tukipalveluiden avulla lapsi saa luotua perheen ulkopuolisia suhteita ammattilaisten kanssa. Lomaperhe-toiminta taas antaa perhehoitajille aikaa itselleen. (Joensuu & Sutinen 2016, 40.)

Intensiivisellä tuella autetaan sijoitettuja lapsia sekä sijaisvanhempia uudessa elämäntilanteessa. Ei ole itsestään selvää, että kaikki sujuisi, varsinkaan sijoituksen alussa, helposti. Alkuvaihe on haastavaa ja silloin vanhemmilla tulisi olla käytössään paljon tukea. (Tervonen-Arnkil 2008, 157.)

Sutisen, 2013, tutkimuksessa tuli ilmi, että sijoitetun lapsen oireilu on raskain asia arjessa (Joensuu & Sutinen 2016, 41). Tukea on oltava tarjolla perheelle myös silloin, kun lapsi alkaa oireilla. Sijoitetun lapsen oireilu vaikuttaa koko perheeseen. Olisi tärkeää, että oma sosiaalityöntekijä olisi tavoitettavissa ja että hänen kanssaan olisi mahdollista käydä läpi asioita ja tapahtumia sekä pohtia tarvittavia tukitoimia. (Tervonen-Arnkil 2008, 159.) Lapsen oireilu ja erilaiset kriisivaiheet vaikuttavat vanhempiin väsyttävästi. Näissä tilanteissa perheet toivovat jotakuta, joka voi kulkea mukana arjessa niin lasten asioissa kuin vanhempien omien tuntemusten kanssa. (Joensuu & Sutinen 2016, 42.) Erään

ulkomailla tehdyn tutkimuksen mukaan päälle 45% sijaisäideistä tarvitsee tukea ainakin yhdessä haasteessa, joka liittyy sijoitettuun lapseen. Näitä haasteita voivat olla esimerkiksi aggressiivinen käyttäytyminen tai masentuneisuus. (Vanschoonlandt ym. 2014, 78.)

Työskentelyn joustavuus on tärkeää ja keskeistä. On tärkeää, että perheen tilanteisiin pystytään reagoimaan nopeasti ja tarvittaessa jopa tuomaan apu perheen kotiin. Tämä lisää perhehoitajien luottamusta siihen, että heitä tuetaan ja etteivät he jää yksin esimerkiksi lapsen haastavan oireilun kanssa. (Jouensuu & Sutinen 2016, 41.) Joskus on mahdollista, että perheessä tulee esimerkiksi yhtäkkiä kriisitilanne, jolloin tarvitaan nopeaa reagointia ja apua.

Sijaisvanhemmat tekevät työtä, joka voi olla vaikeimmillaan raskasta ja hämmentävää. Siksi on tärkeää tarjota heille tukea. Tuen olisi tarjottava taukoja vanhemmille arjesta sekä apua siinä, miten käsitellä lapsen vaikeaa käytöstä. Tukea olisi oltava myös tarjolla silloin, kun sijaisvanhemmat kokevat esimerkiksi epäonnistuneensa sijaisvanhempina. (Valkonen 2014, 46-47.)

3.2 Perhehoitajien tuesta lainsäädännössä

Perhehoidon järjestävä kunta vastaa perhehoitajalle annettavasta valmennuksesta, työnohjauksesta, koulutuksesta ja ennakoivalmennuksesta siten, miten toimeksiantosopimukseen on kirjattu. Perhehoitolaissa 263/2015 sanotaan myös, että perhehoitajalle on nimettävä jokaista hoidettavaa kohden vastuutyöntekijä, joka vastaa siitä, että perhehoitaja saa tarvittavan tuen. Perhehoitajalla tulee olla mahdollisuus riittävään tukeen ja tapaamisiin vastuutyöntekijän kanssa. (Perhehoitolaki 15. §.)

Perhehoitajalla on oikeus taloudelliseen tukeen, eli perhehoitaja saa hoitopalkkiota, ellei toimeksiantosopimuksessa ole sovittu muuta. Palkkion määrä vastaa henkilön hoidettavuutta. Toiminnan luonne tulee ottaa huomioon, kun palkkiota arvioidaan. (Perhehoitolaki 16. §.)

3.3 Tutkimuksia perhehoitajien tukemisesta

Lastensuojelun Keskusliitto on tehnyt selvityksen, Sadoissa verkoissa sukku-
lontia – kumppanuudet sijaishuollossa (2011), josta selviää, että melkein 30%

sijaisvanhemmista ei ollut tyytyväisiä saamaansa tukeen ja koki sen riittämättömänä. Sijaisvanhempien mielestä ongelmana on myös se, että perhehoitajien saama tuki painottuu sijoituksen alkuun. Kokemukset kuntien tarjoaman tuen riittävydestä olivat hyvin jakautuneet. Osa oli sitä mieltä, että tukea sai riittävästi ja osa oli sitä mieltä, ettei kunnilla ollut riittävästi resursseja antaa tarpeeksi tukea. Ne kunnat, joissa resurssit ja puitteet olivat kunnossa, olivat myös työntekijät sitoutuneempia työhönsä. (Heinonen 2011, 15; 26.)

Vuonna 2013 toteutettiin kyselytutkimus kymmenille sijaisperheille. Tarkoituksena oli tutkia sijaisperheiden tuen tarvetta. Tutkimuksen mukaan sijaisperheille tärkeimpiä tukimuotoja ovat lomapaikat, vertaistuki, mahdollisuus omien tunteiden kertomiseen asiantuntijalle, sijaisvanhempien koulutus ja järjestetyt toiminnalliset päivät sekä kriisituki. (Joensuu & Sutinen 2016, 42.) Pelastakaa lapset ry:n tutkimuksen mukaan tarvetta on tukimuodoille, jotka liittyvät vanhemmuudessa jaksamiseen, lapsen kasvun tukemiseen ja taloudelliseen tukeen. Tutkimuksessa kuitenkin tuli ilmi, ettei sisarusuhteissa ja perhehoitajan roolissa tarvittu tukea kovinkaan paljon. (Marjomaa & Laakso 2010, 80-85.)

Valkonen ja Janhunen kokosivat kansainvälisten tutkimusten katsaukseensa tukimuotoja, joita tarvitaan sekä asioita, joihin tarvitaan tukea. Perhehoitajat kaipaavat tukea lapsen haasteiden (esimerkiksi lapsen oireilu, masennus tai ahdistus) kanssa selviytymiseen, yhteistyöhön biologisten vanhempien kanssa ja kasvatuksellisiin asioihin. Tukimuotoja, joita vanhemmat toivovat saavansa, ovat muun muassa koulutukset, tuki kriisitilanteissa, helppo ja sujuva yhteydenpito sosiaalityöntekijän kanssa, vertaistuki, taloudellinen tuki ja lomat. (Valkonen & Janhunen 2016, 35.) Sinclairin ja Jeffreyysin tutkimuksen mukaan taas tukimuotoja, joita sijaisvanhemmat eniten kaipaavat ovat: päivystävä tuki, väliaikainen hoitoapu, kasvatukseen liittyvä tuki sekä sijaisperheen omat tarpeet huomioonottamalla kasattu tukipaketti (Valkonen 2014, 46-47).

Monessa tutkimuksessa, kuten esimerkiksi Pelastakaa Lapset ry:n tutkimuksessa, on noussut esille se, että sosiaalityöntekijöiden kanssa yhteistyö on sujuvaa. Vaihtelevaa on se, kuinka helposti yhteyden saa. Yhteydenpidon vaikeuden perhehoitajat ovat yhdistäneet resurssien puutteeseen, henkilökunnan vaihtuvuuteen ja kiireeseen. (Marjomaa & Laakso 2010, 80-85.) Toisessa tut-

kimuksessa (Esakin, Ahnin ja Gregoryyn survey-tutkimuksessa, 2012) perhehoitajat toivoivat myös sujuvaa ja hyvää yhteydenpitoa sosiaalityöntekijöiden kanssa, jotta heihin saisi helposti yhteyden sekä tietoa ja apua tarvittaviin asioihin. (Valkonen & Janhunen 2016, 31.)

Eräässä ulkomaalaisessa tutkimuksessa perhehoitajat kertoivat, että he toivoisivat enemmän tukea lapsen sosiaalityöntekijöiltä, muun muassa vuorovaikutus sosiaalityöntekijöiden kanssa haluttiin paremmaksi. Perhehoitajat kaipaavat tukea biologisten vanhempien kanssa työskentelyyn sekä tukea oman fyysisen ja henkisen terveyden hoitamiseen. Toivottiin myös pääsyä perhehoitajia omassa roolissaan tukeviin koulutuksiin sekä tukea ja koulutusta siihen, miten haastavasti käyttäytyvän lapsen kanssa toimitaan. (Murray ym. 2011, 153-155.)

Pelastakaa Lapset ry:n tutkimuksessa perhehoitajat toivoivat perhehoitoon enemmän resursseja, jotta perhehoitajia ja perheitä olisi mahdollista tukea paremmin ja perhehoitoon panostettaisiin kokonaisvaltaisemmin läpi koko sijoituksen. Perhehoitajien mukaan perhehoidon tukea tulisi kehittää ja se nousi suurimpana asiana esiin, kun kysyttiin perhehoidon kehittämistarpeita. (Marjomaa & Laakso 2010, 114.)

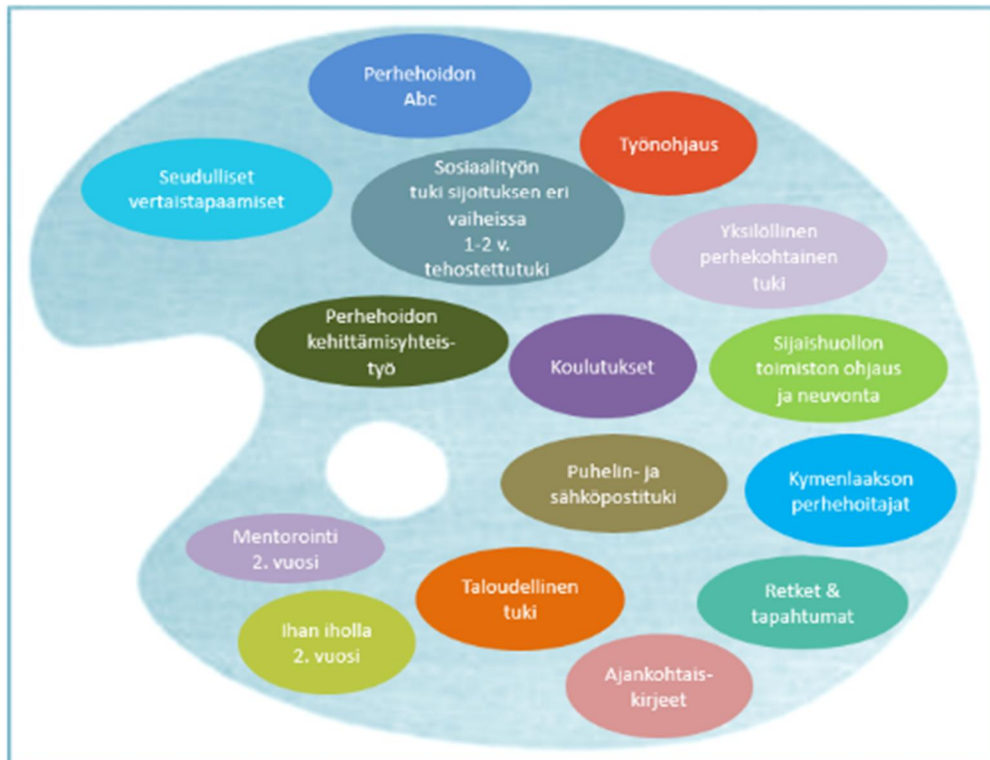
Päijät- Hämeessä kehitettiin sijaishuollon ja paikallisten sijaisvanhempien toimesta uusille sijaisvanhemmille suunniteltu Startti-tukipaketti. Sosiaaliohjaaja tapaa perhettä 5–6 kertaa ensimmäisen sijoitusvuoden aikana. Tapaamiset koostuvat sijoituksen alussa esiin nousevien kysymysten ja sijaisvanhemmuuteen liittyvien tärkeiden asioiden läpikäymisestä. Myös sijaisvanhemmille jaetut oppaat ohjaavat keskustelua. Sijaisvanhemmat ovat olleet mukana suunnittelemassa tukipakettia. He ovat saaneet pohtia muun muassa avun tarpeita, jotka ovat heränneet eri vaiheissa sijoitusta. Tukipakettiin on kehitysehdotuksena se, että sosiaaliohjaajan lisäksi toinen, kokeneempi, sijaisvanhempi voisi alkaa uuden sijaisperheen tueksi. Tämä olisi siis yksi muoto vertaistuesta. (Nurminen 2011.)

3.4 Perhehoitajille alkuvaiheessa tarjottu tuki Kotkassa

Tutkiessani, onko Kotkan perhehoitajille tarjoamasta tuesta mitään aiempia selvityksiä tai raportteja, löysin Pirjo Holannin Laituri- hankkeen (Lastensuojelun perhehoidon laadun kehittämisen) loppuraportin. Sieltä selvisi, että ennen Laituri- hanketta kotkalaisten sijaisvanhempien tukea opinnäytetyössään tutkineen Jaana Herralan (2003) tutkimuksessa perhehoitajat kritisoivat saamaansa tukea. Vastaajat olivat kertoneet sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuudesta sekä vaikeudesta saada sosiaalityöntekijöihin yhteys. Varsinkin sijoituksen alkuun kaivattiin tukea, mutta haluttiin tuen myös jatkuvan alun jälkeenkin. Haastatellut sijaisvanhemmat painottivat alun tuen tärkeyttä, sillä silloin koko perhe on uudessa tilanteessa. Vanhemmat kaipasivat myös, että heille annettaisiin tarkat tiedot sijoitettavasta lapsesta. (Holanti 2006, 3.)

Lape- hanke on ollut lähivuosina suuresti esillä ja sen mukana varmasti sijaisperheiden tuen tarvetta myös arvioidaan paljon. Lape on lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma, jonka tavoitteena on luoda lapselle ja nuorelle hyvä kasvu- ja oppimisympäristö. Myös perheen hyvinvoinnin tukeminen kuuluu hankkeeseen. Lape osallistaa myös lapset, nuoret ja heidän vanhempansa mukaan muutostyöhön. Muutostyö oli käynnissä vuosina 2017-2018 jokaisen maakunnan alueella. (LAPE on lasten hyvinvoinnin ja oppimisen asialla s.a.)

Kotkan sijaishuolto tarjoaa perhehoitajille monenlaista tukea. Tukitoimiin kuuluu muun muassa työnohjaus, puhelin- ja sähköpostituki sekä alkuvaiheen tehostettu tuki. Kotkan perhehoitajien saamat alkuvaiheen tukimuodot selviävät tukipaletista (kuva 1), jonka sijaishuolto on laatinut. Kuvassa olevaan palettiin on aseteltu tukimuodot yksitellen. Seuraavaksi esittelen osan näistä tukipalettiin kootuista tukimuodoista. Tukimuodoista sain tietoa haastatteleamalla Kotkan sijaishuollon työntekijöitä (2018), joten seuraavat tukimuotojen esittelyt perustuvat heiltä saamiini tietoihin, ellei lähteenä mainita muuta.

Kuva 1. Kotkan perhehoitajien tukipalaetti

Perhehoidon ABC

Perhehoidon ABC on tulostettu kaikille perhehoitajille. Sieltä löytyy aakkosjärjestyksessä, mitä mikäkin perhehoitoon liittyvä asia tarkoittaa. Perhehoidon ABC on todella kattava ja sieltä löytyy paljon tietoa asioista, joita perhehoitaja saattaa kohdata, muun muassa lapsen harrastamiseen tai perhehoitajien taloudelliseen tukeen liittyen. Tästä syystä Perhehoidon ABC on hyödyllinen varsinkin aloitteleville perhehoitajille ensimmäisen lapsen kanssa. Sitä myös päivitetään aina tarpeen tullen, jolloin tieto pysyy ajankohtaisena.

Kymenlaakson perhehoitajat ja seudulliset vertaistapaamiset sekä mentorointi

Kymenlaakson perhehoitajien palveluista kerrotaan sijaisperheille. Myös Kouvolaa, Eksote (Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystalouden kuntayhtymä) ja Kotka tekevät yhteistyötä keskenään. Heillä on muun muassa yhteisiä koulutuksia. Mentorointia taas on mahdollista saada sijoituksen toisena vuonna. Mentorointiin on koulutettu kokeneita perhehoitajia. Tällä hetkellä mentorointi elää hieman hiljaiseloa, sillä mentoreita ei ole kovinkaan montaa.

1.-2. vuoden tehostettu tuki sekä työnohjaus

Jokaisella sijoitetulla lapsella on lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä, ja 1. ja 2. vuoden aikana sijaishuollon sosiaalityöntekijä tai sosiaaliohjaaja on erityisen tiiviisti perheiden elämässä mukana. Ensimmäisien vuosien aikana myös kotikäyntejä on usein, noin kerran kuukaudessa. Perhekahvila on esimerkki tärkeästä paikasta sijaisperheille tehostetun tuen aikana ja muulloinkin.

Työnohjaus on perhehoitajille taattu, sillä se lukee sopimuksessakin. Työnohjaus on koettu sosiaaliohjaajan mukaan hyvänä sitten, kun siihen on ensin saatu houkuteltua. Monet tietävät palvelun olemassa olon, mutta eivät välttämättä oma-aloitteisesti sitä hyödynnä. Työnohjauksessa voidaan käydä läpi esimerkiksi perhehoitajan omia traumoja ja asioita, joita sijaisperheenä olo hehättää. Tärkeää on koko perheen hyvinvointi.

Koulutukset ja Ihan iholla

Perhehoitajille järjestetään erilaisia koulutuksia, esimerkiksi Keinuu-koulutus, joka perustuu Keinu-malliin. Lape hankkeen Keinu-mallissa toiminta on tarkoitettu kaikille lapsen perheeseen kuuluville eli lapsen biologisille vanhemmille, muille läheisille sekä sijaisvanhemmille ja -sisaruksille. Tarkoitus olisi, että kaikki osallistujat saisivat tunteiden käsittelyyn sekä keskinäiseen vuorovaikutukseen apua ja keinoja. (Uutta ajattelua lastensuojeluun ja mahdollisuuksia tunnetyöskentelyyn s.a.) Sijaisvanhemmat, biologiset vanhemmat, sosiaalityöntekijä ja lapset toimivat siis yhteistyössä lapsen edun hyväksi. Lapsi on toiminnan keskiössä. Myös Keinu-leirejä järjestetään.

Muita koulutuksia ovat myös muun muassa Trauma-koulutus ja nuorten itenäistymiskoulutus. Jos jokin ulkopuolinen taho järjestää jotain koulutuksia, ilmoitetaan niistä perhehoitajille. Näin perhehoitajat saavat hyödynnettyä niitä koulutuksia, joista tuntee itse hyötyvänsä eniten.

Ihan Iholla-kasvuryhmä on suunniteltu lähinnä sijoituksen toiselle vuodelle, mutta se ei ole välttämättä välttämätöntä. Sijaisvanhemmat käyvät siellä läpi

sitä, miten lapsi ”tulee ihan iholle” eli mitä tunteita se herättää, miten lapsi vaikuttaa parisuhteeseen ja millaisia tabuja aiheeseen liittyy. Siihen liittyy useampi tapaaminen ja niistä saa harjoituksia ja tehtäviä itselleen tehtäväksi.

Sijaishuollon toimiston ohjaus ja ajankohtaiskirjeet sekä puhelin- ja sähköpostituki

Sijaishuollon sosiaalityöntekijän tehtävä on etsiä lapselle sopiva sijaisperhe ja olla mukana prosessin alussa ja aina, kun tulee tarve. Sijaishuollosta nimitään perheelle oma vastuutyöntekijä, joka ohjaa ja tukee perhettä läpi sijoituksen. Sijaishuollon toimisto auttaa ja ohjaa muun muassa vakuutuksien, vammaistuen, päivähoidon, Kelan ja koulunkäynnin kanssa sekä neuvoo mistä ja miten saa taloudellista tukea. Työntekijät ovat tavoitettavissa ja heille voi soittaa milloin haluaa ja mistä asiasta haluaa. Myös lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä pitää yhteyttä perheeseen säännöllisesti. Yhteydenpito on tiivistä varsinkin alkuvaiheessa, sekä silloin, jos ilmaantuu jotakin ongelmia tai muuten vain paljon käsiteltäviä asioita. Puhelin- ja sähköpostituki muodostavat ehkä käytetyimmän tuen, sillä se on arkinen, jokapäiväinen ja helppo tapa ottaa yhteyttä.

Ajankohtaiskirjeissä kerrotaan kaikesta, mitä on tulossa. Näitä voivat olla esimerkiksi koulutukset, sijaishuollon toimiston tai muun tärkeän paikan aukioloajat, työajat ynnä muut sellaiset. Niissä informoidaan myös yhteisistä tapahtumista ja retkistä, joita toisinaan sijaisperheille järjestetään.

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

4.1 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyöni tarkoitus oli selvittää, mitä mieltä perhehoitajat ovat saamastaan tuesta sijoituksen alkuvaiheessa. Tutkimustani ohjaavat tutkimuskysymykset. Tutkimukseni tavoitteena on löytää vastaukset näihin tutkimuskysymyksiin. Näiden kerättyjen tietojen avulla perhehoitajille annettavaa alkuvaiheen tukea on mahdollista kehittää enemmän perhehoitajia palvelevaksi ja sellaiseksi, että mahdollisimman moni perhe saisi tarvitsemaansa tukea.

Tutkimustani ohjaavat tutkimuskysymykset olivat:

1. Ovatko perheet tyytyväisiä saamaansa alkuvaiheen tukeen?
2. Mitä hyvää ja mitä kehitettävää on perhehoitajien saamassa alkuvaiheen tuessa?
3. Millaista alkuvaiheen tukea perhehoitajat toivoisivat saavansa?

4.2 Aikataulu

Opinnäytetyöprosessi alkoi vuoden 2018 alussa siitä, että otin sijaishuollon toimistoon yhteyttä ja kysyin, olisiko heillä kiinnostusta lähteä opinnäytetyöntilaajaksi. Heiltä löytyikin tämä mielenkiintoinen aihe minulle ehdotettavaksi. Otin aiheen vastaan suurella mielenkiinnolla ja aloin valmistella opinnäytetyötä.

Otin perheisiin yhteyttä ja sovin haastatteluajan alkusyksyllä 2018. Haastattelut ajoittuivat muutaman kuukauden ajalle syksyllä, sillä haastattelut tapahtuivat silloin, kun saimme perhehoitajien kanssa aikataulut sopimaan yhteen. Puhelinhaastattelut olivat hyviä siksi, että aikaa säästyi niin perhehoitajilta kuin minultakin. Perhehoitajien arki on kuitenkin melko kiireistä, kun lapsilla voi olla esimerkiksi harrastuksia ja viikonloput voivat usein olla täyteen suunniteltu jo etukäteen. Itsekin käyn töissä, joten aikataulujen yhteensovittaminen niin, että haastattelun olisi voinut tehdä kasvokkain, tuntui todella hankalalta. Siksi päädyimme lähes kaikkien perhehoitajien kanssa siihen tulokseen, että pidämme haastattelut puhelimen välityksellä. Viitekehystä kirjoitin ennen haastatteluja sekä yhtä aikaa haastattelujen teon kanssa.

Opinnäytetyöprosessi venyi, enkä pysynyt asettamassani aikataulussa. Keskustelin tilaajani kanssa ja heille ei ollut ongelma, että aikataulu hieman venyy. Haastattelujen jälkeen sain kirjoitettua opinnäytetyötä hyvässä tahdissa. Koen, ettei muutaman kuukauden aikataulun venyminen ollut välttämättä huono asia, sillä sain enemmän panostettua työhön ja sen laatuun, kun ei tarvinnut kiirehtiä. Kirjoitin opinnäytetyötä loppukesästä 2018 vuoden vaihteeseen. Tammikuussa 2019 opinnäytetyö valmistui. Kokonaisuudessa prosessi kesti noin vuoden siitä hetkestä kun sovimme opinnäytetyön aiheesta tilaajan kanssa, siihen hetkeen, kun sain opinnäytetyön valmiiksi.

4.3 Aineiston hankinta ja tutkimusjoukko

Tutkimukseen mukaan kutsutut 15 perhettä valikoituivat mukaan siksi, että heillä viimeisin sijoitus on tapahtunut kahden viime vuoden sisällä. Heillä on viimeisimmät kokemukset alkuvaiheen tuesta ja todennäköisesti asiat vielä melko tuoreessa muistissa. Osa perhehoitajista on vasta ensimmäisen sijoituksensa kokevia ja osalla on kokemusta sijaisperheenä olosta jo pidemmältä ajalta, myös monen eri sijoituksen kautta. Haastattelin 9 perhehoitajaa.

Tutkimusaineistoni koostuu aiheeseen liittyvästä teoriasta sekä tekemistäni haastatteluista. Teoria sisältää esimerkiksi kirjallisuutta, artikkeleita ja aiempia tutkimuksia aiheesta. Aiemmat tutkimukset ja suuri osa muustakin teoriasta käsittelevät lähinnä perhehoitajien tukea yleisesti, eikä niinkään alkuvaiheessa saatua tukea. Tutkimustietoa, joka olisi vain alkuvaiheen tuesta, oli vaikea löytää. Koen kuitenkin, että myös tiedot yleisesti perhehoitajien tuen saamisesta tukevat tätä opinnäytetyötä ja antavat hyviä näkökulmia.

4.3.1 Laadullinen tutkimus

Tutkimukseni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on ilmiön ymmärtäminen, selittäminen ja tulkinta. Ideana on ymmärtää ja tulkita tutkittavaa aihetta. Laadullista tutkimusta kuvaa myös tilannesidonnaisuus. Tilannesidonnaisuus tarkoittaa, että pyritään ymmärtämään, miten jokin asia tai ilmiö liittyy ympäristöönsä. (Pitkäranta 2014, 27-33.) Laadullinen tutkimus toteutetaan yleensä tulevaisuus silmällä pitäen ja tavoitteena on kehittää jotakin asiaa (Pitkäranta 2014, 9). Kuten tässä opinnäytetyössäni on tavoitteena saada tietoa perhehoitajien saamasta tuesta, jotta tukea voitaisiin kehittää.

Tutkimuksestani laadullisen tekee se, että tavoitteena on tulkita perhehoitajien kokemuksia sekä ymmärtää sitä, mikä on heidän mielestään alkuvaiheen tuessa hyvää ja missä on kehitettävää. Tavoite on tutkia alkuvaiheen tuen merkitystä perhehoitajille. Laadullisessa tutkimuksessa pyrkimyksenä on saada yksilöltä mahdollisimman paljon tietoa aiheesta heidän omasta näkökulmastaan ja siitä, miten he itse kokevat asian (Kananen 2014, 18-19). Laadullinen tutkimus myös koostuu monenlaisista aineistoista (Pitkäranta 2014, 27). Olen

itsekin pyrkinyt tässä opinnäytetyössä aineistonkeruuseen, jossa hyödynnetään erilaisia lähteitä, kuten haastatteluja, kirjalähteitä, nettisivuja, artikkeleita ynnä muita sellaisia.

4.3.2 Haastattelu

Aineistonkeruutavaksi valitsimme tilaajan kanssa haastattelun. Lähes kaikki haastattelut tein puhelinhaastatteluna muistiinpanoja samalla tehden. Haastattelut olivat kestoiltaan noin 10-15 minuutin mittaisia. Haastattelu on aineistonkeruutapana erilainen verrattuna esimerkiksi kyselylomakkeeseen, sillä haastattelussa haastattelijan on mahdollista esimerkiksi tarkentaa kysyttyä kysymystä. Jos haastateltava haluaa kertoa jostain asiasta enemmän ja asiasta syntyy keskustelua, on se mahdollista, toisin kuin esimerkiksi kyselylomakkeella. (Pitkäranta 2014, 91-92.)

Tutkimukseni haastateltavat saivat tiedon haastattelun aiheesta jo aiemmin sähköpostiin lähettämässäni saatekirjeessä sekä silloin, kun otin heihin yhteyttä sopiakseni haastatteluaikaa. On hyvä, että haastateltava tietää vähintään haastattelun aiheen ennen haastattelua, jotta hänellä on aikaa miettiä omia ajatuksiaan aiheeseen liittyen jo etukäteen. On myös eettisesti oikein, jos haastateltavilla on tiedossa, mihin tutkimukseen ovat vastaamassa. (Pitkäranta 2014, 91-92.) Haastattelussa on hyvää myös se, että vastaajat on mahdollista valikoida. Tilaajallani oli siis mahdollista valikoida monien perhehoitajien joukosta sellaiset, joilla olisi tietoa ja kokemusta juuri haastatteluuni olennaisesti kuuluvista asioista.

Tekemäni haastattelut olivat teemahaastatteluita. Koin sen sopivimmaksi haastattelumuodoksi, sillä teemahaastattelu koostuu etukäteen valituista teemoista ja kysymyksistä ja mielestäni avoin haastattelu olisi ollut tähän tutkimukseen liian avoin. (Pitkäranta 2014, 92-93.) Minulla oli myös mahdollisuus kysyä tarkentavia kysymyksiä, jos siihen oli tarvetta. Itse pitäydyin hyvin tiukasti etukäteen asettamissani kysymyksissä. Mielestäni se oli hyvä päätös, sillä sain juuri niiden kysymysten avulla juuri sitä tietoa, mitä haastatteluilla hainkin. Tarkentavia kysymyksiä kysyin kuitenkin, jos tilanne niin vaati. Saa toin myös toistaa kysymyksen uudelleen ja eri sanamuodoilla, jos ensimmäisellä kerralla haastateltava ei esimerkiksi ymmärtänyt kysymystäni.

Haastatteluissa kysyin perhehoitajilta seuraavat kysymykset:

1. Millaista tukea olette saaneet sijoituksen alkuvaiheessa, eli sijoituksen ensimmäisen ja toisen vuoden aikana?
2. Oletteko kokeneet tukea olevan tarpeeksi?
3. Mikä tukimuoto on ollut sellainen, josta teille on ollut eniten hyötyä/apua? Miksi?
4. Mistä tukimuodoista ei ole ollut hyötyä teille? Miksi?
5. Mitä kehittäisitte alkuvaiheen tuessa? Mitä tukea toivoisitte lisää? Onko jotakin tukimuotoa, mitä Kotkassa ei ole, mutta kokisitte siitä olevan hyötyä?
6. Terveiset sijaishuollon työntekijöille? Palautetta, ideoita, ajatuksia...

4.4 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuus edellyttää sitä, että tutkimus on tehty noudattamalla hyvää tieteellistä käytäntöä. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että tutkimuksen tiedonhankinta- ja arviointimenetelmät ovat eettisesti kestäviä ja tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia. Haastatteluaineistot on myös tallennettava vaaditulla tavalla. (Miksi aineistonhallintaa ja jatkokäyttöä? 2017.)

Luotettavuuteen vaikuttaa se, että olin tarkka siitä, millaista lähdekirjallisuutta ja millaisia elektronisia lähteitä käytin. Varmistin lähteiden olevan luotettavia ja eettisesti kestäviä. Yritin myös käyttää lähteinä mahdollisimman uutta tietoa. Toisinaan oli käytettävä vähän vanhempiakin lähteitä, sillä aiheesta ei löytynyt niin paljoa esimerkiksi suomalaista tutkimustietoa.

Lähes kaikki haastatteluista tehtiin puhelimen välityksellä. Oli oltava tarkka, että tiesi puhelimesta olevan oikea henkilö. Olin kuitenkin saanut yhteystiedot sijaishuollolta, jolloin numerot ovat varmasti oikeita. Puhelinhaastatteluiden haasteena on se, että kaikki eleet ja kehonkieli jäävät haastattelijalta näkemättä. Kuitenkin verrattuna esimerkiksi lomakehaastatteluun, voi puhelinhaastattelusta olla enemmän hyötyä, sillä suullisesti voi olla helpompi kertoa ja avata asioita kuin kirjoittamalla. On myös mahdollista, että jotkut kokevat olevansa rennompia ja avoimempia, kun voivat olla omassa kodissaan, eikä tarvitse tavata haastattelijaa jossakin muualla. Joillekin voi mahdollisesti olla myös helpompaa kertoa asioista syvemmin silloin, kun ei ole kasvotusten ennestään tuntemattoman ihmisen kanssa.

Luotettavuuteen vaikuttaa varmasti myös se, että minä tein haastattelun, eikä esimerkiksi sijaishuollon työntekijä. Sijaishuollon työntekijälle ei välttämättä halua kertoa suoraan epäkohtia tai antaa kehittämisehdotuksia. Kritiikkiä voi olla helpompi kertoa sellaiselle, joka tulee ulkopuolelta, sillä silloin ei tule esimerkiksi ajatelleeksi, loukkaantuuko kuulija kritiikistä.

Haastattelutilanteessa en johdatellut haastateltavia kysymysten avulla mihinkään suuntaan, mikä lisää tutkimuksen luotettavuutta. Jokaiselle haastateltavalle esitin samat kysymykset samoin sanoin, mikä takaa sen, ettei haastattelun kysymykset vaikuttaneet siihen millaisia vastuksia minulle annettiin. Haastattelujen vastauksia oli helpompi verrata toisiinsa sekä ryhmitellä ja jakaa teemoihin, kun haastattelukysymykset ovat olleet jokaisella samat. Koen haastattelujen olleen tästä syystä myös tasavertaiset. Tarkensin tarvittaessa kysymyksiä, jos haastateltava ei ymmärtänyt niitä. Tällä tavalla tutkimus pysyy luotettavana, sillä haastateltavat ymmärsivät kysymykset.

Haastateltaville oli lähetetty ennen haastattelua saatekirje (Liite 1), jossa kerrottiin haastatteluun liittyvät asiat kuten haastattelun aihe, mihin haastattelua käytetään ja että haastattelut ovat anonyymejä, eikä kenenkään henkilöllisyys paljastu opinnäytetyöstä. Saatekirjeessä oleva info hieman muuttui, kun sijaishuollon kanssa sovittiin minun ottavan yhteyttä. Sijaishuolto kuitenkin tiedotti tästä perhehoitajille ja pyysi luvat, jotta voin ottaa perhehoitajiin yhteyttä. Perhehoitajille soittaessa kerroin, että mistä haastattelusta on kyse ja kysyin halukkuutta osallistua. Vasta sitten sovittiin haastattelu-aika. Eettisesti on oikein antaa haastateltaville etukäteen tietoa haastattelusta ja kertoa mistä haastattelussa on kyse.

Opinnäytetyötä tehdessäni olen pitänyt huolta siitä, että haastatteluaineisto, eli haastatteluista tekemäni muistiinpanot, eivät missään vaiheessa ole olleet yhdistettävissä keneenkään. Haastatteluaineisto on siis anonyymiä. En nimennyt muistiinpanojani mitenkään, joten mitään vastauksia tai ajatuksia ei ole mahdollista yhdistää henkilöön. Kaikki haastatteluihin liittyvät tiedot ovat olleet vain minun saatavillani ja ne on tutkimuksen jälkeen tuhottu asiaankuuluvalla tavalla ja niin, ettei ketään ulkopuolinen voi saada niitä käsiinsä.

4.5 Aineiston analysointi

Tein lähes kaikki haastattelut puhelinhaastatteluina. Puhelinhaastattelujen aikana tein muistiinpanoja haastateltujen vastauksista, joten haastatteluaineistoni koostui omista muistiinpanoistani. Kirjoitin muistiinpanot mahdollisimman tarkkaan vastaajan sanojen mukaan. Samaan aikaan kuitenkin piti koittaa olla tarpeeksi nopea, jotta pystyi haastattelemaan sujuvasti ja ilman suurempia katkoja.

Laadullista aineistoa yleensä analysoidaan sisällönanalyysillä. Laadullisen aineiston analysointi etenee usein seuraavasti: ensin etsitään aineistosta kiinnostava asia, seuraavaksi aineisto käydään läpi niin että erotetaan asiat, jotka vastaavat tutkimuskysymyksiä ja ne kootaan yhteen, sen jälkeen aineisto luokitellaan tai teemoitellaan ja lopuksi tehdään saaduista tuloksista yhteenveto. Tavallaan voisi sanoa, että analysoin aineistoani teoriaohjaavasti. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92; 96-97.) Pohjalla on teorioita, mutta syvennän niiden sisältöjä haastatteluista saatujen tulosten mukaan. On tietyt teoriat siitä, millaista tukea perhehoitajille tarjotaan. Myös haastattelukysymykset ohjaavat tietyllä tapaa aineistoa, sillä kysymykset jakavat asioita positiivisiin ja negatiivisiin. Saatu aineisto siis kiedotaan teoriaan.

Varsinaista litterointia työssäni ei tapahtunut, sillä minulla ei ollut esimerkiksi nauhalla haastatteluja, jotta olisin voinut kirjoittaa ne auki sanasta sanaan ja sen jälkeen teemoitella ja rajata asioita. Tein siis analysoinnin siten, että keräsin jokaisen kysymyksen alle kaikki siihen kysymykseen kuuluvat vastaukset. Tämän jälkeen jäsentelin ja jaoin teemojen mukaan jokaisen kysymyksen vastauksia ja katsoin kuinka moni vastasi samalla tavalla. Käytin siis aineiston kvantifiointia eli luokittelun jälkeen katsoin miten moni haastateltava mainitsee saman asian haastattelussaan. Tällä tavoin onnistuin selvittämään esimerkiksi sen, mistä tukimuodosta haastateltavat ovat kokeneet olevan eniten hyötyä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 120.) Viimeisenä kokosin kokonaisuuksia eri vastausten pohjalta. Kokonaisuudet oli koottu niin, että niistä löytyi vastaukset tutkimuskysymyksiin.

5 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET

5.1 Perhehoitajien saama tuki

Ensimmäisenä haastatteluissa kysyin, millaista tukea perhehoitajat ovat saaneet sijoituksen alkuvaiheessa. Eniten tähän vastattiin tehostettua tukea ja puhelinyhteyttä sijaishuollon kanssa. Tehostettuun tukeen on kuulunut niin kotikäyntejä kuin puhelinyhteydessäkin olemista. Työnohjaus mainittiin kolmanneksi eniten. Muita tukimuotoja, joita haastateltavat mainitsivat saaneensa, olivat muun muassa mentorointi, perhetyö, vertaistuki ja Ihan iholla-ryhmä.

Monet haastateltavista sanoivat, että ensimmäisenä vuonna tuki on tiivistä ja säännöllistä. Toisena vuonna perhehoitajien on itse oltava aktiivisempia ja otettava itse yhteyttä sijaishuoltoon enemmän. Eräästä haastattelusta kuitenkin selvisi, että elämäntilanteiden muutoksissa on perheille annettu entistä enemmän tukea. Sijaishuollon työntekijöiltä on voinut saada esimerkiksi keskusteluapua vaikeaan elämäntilanteeseen.

Haastattelemistani kuusi kertoi, että ovat saaneet mielestään tarpeeksi tukea sijoituksen alkuvaiheessa. Eräs haastateltavista kertoi, että tukea on tarvittaessa voinut myös pyytää lisää. Yksi perhehoitaja sanoi tukea olevan riittävästi ja ettei ole tarvinnut jäädä yksin. Mainittiin, että kun itse hakee ja kysyy tukia, eli on aktiivinen, niin tukea saa tarpeeksi.

Eräs haastateltava sanoi, että sosiaalityöntekijä ja -ohjaaja ovat kertoneet, millaista tukea on tarjolla. Toinen haastateltava sanoi tukien riippuvan sijoitetusta lapsesta. Apua oikeiden tukien löytymiseen on näille perhehoitajille annettu ja myös lisätuista on tiedotettu hyvin. Muutama perhehoitajista kuitenkin koki, ettei tukea ole ollut tarpeeksi tai tukea on ollut tarjolla vaihtelevasti. Yksi perhehoitajista sanoi, että olisi kaivannut enemmän sitä, että heille olisi soiteltu ja kysytty kuulumisia.

5.2 Myönteiset kokemukset alkuvaiheen tuesta

Sijaishuollon henkilöstön nopea ja helppo tavoitettavuus nousi positiivisessa mielessä esiin monessa haastattelussa. Monet haastateltavat mainitsivat

kuinka heidän mielestään tärkeää on se, että sijaishuollosta voi tavoittaa työntekijän milloin vain. He ovat kokeneet saaneensa yhteyden lähes aina, kun sitä on tarvinnut ja saaneensa sitä kautta tarvitsemansa avun tai sitten heidät on osattu neuvoa ottamaan yhteyttä tahoon, joka siinä tilanteessa osaa paremmin auttaa. Monien haastateltavien mukaan ei ole tarvinnut jäädä yksin vaikeiden asioiden kanssa.

Tukimuodot, joista haastateltavat sanoivat eniten hyötynensä, olivat oma sosiaalityöntekijä (hänen kotikäyntinsä, tapaamiset, yhteydenpito ja muu sellainen) sekä se, että sijaishuollon työntekijät ovat helposti tavoitettavissa. Myös muun muassa perhetyö, vertaisryhmät ja -tuki sekä työnohjaus mainittiin tässä. Itse kiinnitin huomiota siihen, miten mielipiteet työnohjauksesta ovat jatkautuneet. Toiset kokevat sen hyödyttäväksi ja toiset turhaksi tukimuodoksi.

Sijaishuollon henkilöstö sai paljon kiitoksia. Yhden haastateltavan mukaan sijaishuollon työntekijät tekevät tärkeää ja raskasta työtä. Myös työmäärän paljous tulee esille ja työntekijät saavatkin kiitosta siitä, että jaksavat tällaisen työmäärän kanssa. Haastateltavat kertoivat, miten heitä kohtaan ollaan oltu ymmärtäväisiä. Työntekijöiden sanotaan olevan ”ihania ihmisiä”, helposti lähestyttäviä ja nopeasti tavoitettavissa, eivätkä he anna kiireen näkyä. Tukena olemisesta kiitetään paljon ja sanotaan, että apua saa, kun sitä osaa vaatia. Monet ongelmat tai vaikeat asiat ovat selvinneet, kun sijaishuollon työntekijöille on kertonut ongelmasta. Muutamassa haastattelussa tuli esille myös se, että perhehoitajat ovat kokeneet oman työntekijän ja sijaishuollon henkilöstön olevan heidän puolellaan asioissa.

5.3 Kielteiset kokemukset alkuvaiheen tuesta

Kun kysyin haastateltavilta, mikä tukimuoto on sellainen, josta ei ole ollut hyötyä, mainittiin työnohjaus melko usein. Suurin osa kuitenkin vastasi, että ei ole sellaista tukimuotoa, josta ei olisi ollut hyötyä. Työnohjauksesta mainittiin, että tuntuu kuin siellä ei olisi tullut uutta asiaa ollenkaan, vaan keskustelut koostuivat lähes samasta asiasta kuin mitä sijaishuollon henkilöstön kanssa on keskustellut. Toisaalta sanottiin, että työnohjausta oli tarjottu, mutta koettiin, ettei sellaiselle tuelle ole tarvetta, joten sitä ei ole kokeiltu.

Vastauksista kävi ilmi myös se, ettei muutama perhehoitaja ole kokenut saaneensa tarpeeksi tukea tai ovat saaneet sitä vaihtelevasti. Olisi toivottu, että tukea olisi annettu tai tarjottu enemmän. Kun itse on vielä tietämätön, esimerkiksi kaikista tukimuodoista, ei välttämättä osaa kysyä kaikkea. Enemmän olisi kaivattu yhteydenottoja sijaishuollon työntekijöiltä ja sitä, että heiltä olisi kysytty miten arki sujuu ja mitä kuuluu.

Perhehoitaja kertoi, että silloin, kun työntekijöitä on vaihtunut, niin on koettu, ettei tukea ole ollut niin paljon. Mainittiin myös se, että työntekijät ovat erilaisia ja jokaisella on omat tavat työskennellä. Eräs koki, että sijaishuollon työntekijä on ollut hyvä tuki silloin, kun työntekijänä on sellainen, joka on sijaisvanhempien puolella ja toimii heidän ”äänenään”. Hän toivoo, että työntekijöiden vaihtuvuus olisi mahdollisimman pientä ja että samat työntekijät voisivat olla mahdollisimman kauan heidän tukenaan.

5.4 Perhehoitajien ehdotuksia alkuvaiheen tuen kehittämiseen

Alkuvaiheen tuen kehittämistä kysyessäni mainittiin muutaman kerran vertaistuki. Eräässä haastattelussa perhehoitaja sanoi, ettei vertaistukea voi koskaan olla liikaa. Toinen perhehoitaja sanoi, että hän on kokenut vertaisryhmät hyväksi. Yksi ehdotus oli, että jokaisella sijaisperheellä olisi toinen sijaisperhe, joka toimisi vertaistukena toiselle samanlaisessa tilanteessa elävälle perheelle. Vertaistukiperheelle voisi esimerkiksi soittaa, jos tuntuu, ettei kukaan muu voi ymmärtää jotakin asiaa tai tilannetta paremmin kuin toinen sijaisvanhempi.

Eräs ehdotus oli, että sijaisperheillä olisi hoitaja, jonka olisi mahdollista tulla hoitamaan lapsia silloin, kun vanhemmilla on jotakin menoa. Lapsille voi olla vaikea saada hoitajaa, jos perheellä ei ole tukiverkostoa. Hoitaja voisi siis hoitaa lapsia esimerkiksi sinä aikana, kun vanhempi käy hammaslääkärissä, elokuvissa tai koulutuksissa. Yksi perhehoitajista kertoi, ettei ole kokeillut työnhajausta. Syy siihen oli, ettei ole löytynyt aikaa, koska ei saa lapsia hoitoon siksi ajaksi mihinkään. Perhehoitaja kertoi, että voisi ehkä käyttää työnhajausta, jos sinne ei olisi edellä mainittujen asioiden takia hankala päästä.

Lapsilla, jotka sijoitetaan perhehoitoon, on entistä enemmän esimerkiksi mielenterveyteen liittyviä ongelmia tai muita haasteita. Tämä tarkoittaa sitä, että perhehoitajat tarvitsevat erilaisia tietoja ja taitoja näiden erilaisten tarpeiden kohtaamiseen. Kaikki tämä koulutus, mikä auttaa kohtaamaan lapset ja myös lastensuojelun monimutkaiset rakenteet, ovat osa tukea, jota perhehoitajille annetaan. (Valkonen & Janhunen 2016, 23.) Haastatteleman perhehoitajat toivoivatkin koulutustarjontaa suuremmaksi. Ehdotuksena oli koulutusta erityistukea tarvitsevien lasten sijaisvanhemmille, esimerkiksi päihdelapsien perhehoitajien koulutus mainittiin. Toinen ehdotus oli, että järjestettäisiin tapahtuma tai koulutus, jossa käsiteltäisiin sitä, miten sijaisvanhemmuus vaikuttaa parisuhteeseen ja miten parisuhteeseen voi panostaa, kun alkaa sijaisvanhemmaksi.

Biologisten lasten tukemista toivottiin myös. Vanhemmille voi kuitenkin olla vaikeaa ja raskastakin selittää sijoitukseen mahdollisesti liittyviä vaikeita ja isoja asioita biologisille lapsille. Tuki tässä asiassa oli toivottua. Biologisten ja sijaislasten keskinäistä suhdetta haluttaisiin myös saada tiiviimmäksi jonkin ryhmäytymisen avulla. Esitettiin toive, että olisi jotakin sellaista tukea, jonka avulla biologiset ja sijaislapset kokisivat vahvemmin olevansa samaa perhettä. Sijaislasten kotiutumiseen ja perheen lujittumiseen liittyen toivottiin myös perheiden lomien tukemista rahallisesti. Monilapsisen perheen lomamatkat voivat olla todella hintavia, joten siksi siihen toivottiin avustusta. Yhteiset matkat luovat yhteisiä muistoja ja yhteiset muistot lujittavat ja vahvistavat perhesuhteita.

Kehittämisideoissa tuli esiin myös toive, että sijaisperheitä kuunneltaisiin enemmän. Toivottiin, että heiltä kysyttäisiin asioita ja annettaisiin sijaisperheidenkin kertoa omia näkemyksiään. Yksi vastaaja totesi, että asiakassuunnitelmiin kaipaisi enemmän tukea ja että perheen toiveita kysyttäisiin ennen palavereita. Hän on kokenut, ettei perheen toiveita ole kysytty. Koettiin myös, että olisi hyvä, jos yksi ja sama työntekijä pysyisi, eivätkä työntekijät vaihtuisi niin paljoa.

6 TULOSTEN ANALYSOINTI

Tämän opinnäytetyön tavoite oli saada tietoa perhehoitajien kokemuksista alkuvaiheen tuen suhteen. Vaikka kokemukset alkuvaiheen tuesta olivat pääosin positiivisia, on mielestäni tärkeää kiinnittää huomiota myös negatiivisempiinkin kokemuksiin. Näiden kokemusten avulla perhehoitajien tukea on mahdollista kehittää paremmaksi.

Perhehoitajat olivat pääsääntöisesti tyytyväisiä saamaansa alkuvaiheen tukeen. Noin kaksi kolmasosaa haastatteleistani perhehoitajista oli sitä mieltä, että tukea on tarpeeksi. Lastensuojelun Keskusliiton selvityksen mukaan melkein 30% sijaisvanhemmista ei ollut tyytyväisiä saamaansa tukeen ja kokivat tuen olevan riittämätöntä (Heinonen 2011, 26). Tämä Lastensuojelun Keskusliiton saama tulos perhehoitajien tuen riittävydestä on lähestulkoon sama kuin tämän opinnäytetyön tulos. Toki tulee ottaa huomioon, että Lastensuojelun Keskusliiton tutkimuksessa käsitellään yleisesti perhehoitajien tukea ja tässä opinnäytetyössä vain alkuvaiheen tukea. Jos vertaa tulosta Jaana Herralan (2003) tekemään tutkimukseen Kotkassa, ennen Laituri-hanketta, ovat tulokset tässä tutkimuksessa positiivisempia. Herralan tutkimuksessa muun muassa perhehoitajien tukea ja yhteydenpidon vaikeutta kritisoitiin. Toisaalta on otettava huomioon, että tästä tutkimuksesta on aikaa ja välissä on toteutettu Laituri-hanke. (Holanti 2006, 3.)

Tehostettu tuki mainittiin lähes jokaisessa haastattelussa, kun kysyin, mitä tukea perhehoitajat ovat alkuvaiheessa saaneet. Tällä intensiivisellä tuella on tarkoituksena auttaa sijoitettuja lapsia sekä sijaisvanhempia uudessa elämäntilanteessa. Alkuvaihe on haastava ja kaikki ei välttämättä suju niin helposti kuin on ajatellut. Tästä syystä alkuvaiheessa tulisi vanhemmilla olla käytössään paljon tukea. (Tervonen-Arnkil 2008, 157.)

Perhehoitajat kehuivat alkuvaiheen tuessa yhteydenpidon helppoutta ja luotettavuutta sekä sitä, että sijaishuollon henkilöstöön voi milloin vain olla yhteydessä. Monet kokivat, että apua saa milloin vain ja mihin asiaan vain. Vanderfaellien, Van Holenin, De Maeyerin, Gypenen ja Belengeren (2016) tekemässä tutkimuksessa sijaisvanhemmat olivat myös tyytyväisiä yhteistyöhön si-

jaishuollon työntekijän kanssa. He olivat myös tyytyväisiä siihen, että heitä pidettiin sijoitetun lapsen asiantuntijoina. Sijaisvanhemmilta myös kysyttiin mieltä ja ajatuksia tärkeisiin päätöksiin liittyen. Tästä aiheesta myös yhdessä tekemässäni haastattelussa kerrottiin. Toiveena oli, että sijaisperheitä kuunneltaisiin enemmän, heiltä kysyttäisiin asioita ja annettaisiin sijaisperheidenkin kertoa omia näkemyksiään esimerkiksi ennen palavereja.

Perhehoitajilla on tarve tukimuodoille, jotka liittyvät esimerkiksi vanhemmuudessa jaksamiseen ja lapsen kasvun tukemiseen (Marjomaa & Laakso 2010, 80-85). Haastateltavien kehitysehdotukset liittyvät juuri näitä asioita tukeviin tukimuotoihin. Kehitysehdotuksia olivat esimerkiksi vertaistuen lisääminen, koulutustarjonnan lisääminen, biologisten ja sijoitettujen lasten tukeminen sekä sijaisperheille hoitaja, joka hoitaisi lapsia silloin, kun vanhempien on hoidettava asioita.

Työnohjauksesta osa haastateltavista ei kokenut saaneensa kovinkaan paljon hyötyä. Sen sanottiin tarjoavan päivänselviä neuvoja eikä antavan uusia ideoita lainkaan. Negatiivisemmat kokemukset alkuvaiheen tuesta liittyvät juuri siihen, että muutama perhehoitaja on kokenut, ettei tukea ole tarjottu tarpeeksi ja yhteydenpito ei ole ollut sijaishuollon puolelta niin aktiivista kuin olisi toivottu. On hyvä muistaa, että sijaisperheille annettavan tuen tulisi huomioida perheen yksilölliset tarpeet, sillä kaikki perheet eivät tarvitse samanlaisia tukitoimia (Ketola 2008, 46). Kaikki eivät koe samaa tukea välttämättä samalla tavalla ja toinen perhehoitaja voi tarvita paljonkin enemmän tukea kuin toinen.

Perhehoitajat puhuivat haastatteluissa paljon ihmisten välisestä kontaktista ja yhteydenpidosta. Monet sekä myönteisistä että kielteisistä kokemuksista liittyi juuri kontakteihin tai niiden puuttumiseen. Paljon heräsi ajatuksia siitä, miten sijaishuolto on yhteydessä perheisiin. Moni sanoikin, että kun heihin ollaan yhteydessä, tuntuu siltä, että heistä ja heidän jaksamisestaan ja kuulumisistaan oikeasti välitetään. Edelleen tällaisena teknologian aikakaudella ihmiset toivovat sitä oikeaa ihmiskontaktia, kuten vaikka puhelinsoittoja, joissa kysytään kuulumisia.

Voisi siis sanoa, että vastauksista huomaan sen, miten tärkeänä perhehoitajat pitävät ihmiskontaktia ja sen mukana tuomaa tunnetta, että joku välittää ja on

kiinnostunut. Tämän lisäksi omaan jaksamiseen halutaan vaikuttaa ja mietittää, miten saada enemmän tietoa vanhemmuuteen ja lapsiin liittyvistä asioista. Tämä näkyy kehitysehdotuksina muun muassa koulutuksiin, lapsien hoitoon ja vertaistukeen liittyen.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Kotkan sijaishuolto saa tutkimuksesta tietoa perhehoitajien mielipiteistä ja kokemuksista alkuvaiheen tuesta. Perhehoitajat ovat kertoneet myös kehittämisideoita ja maininneet tukimuotoja, joista heidän mielestään olisi hyötyä sijoituksen alkuvaiheessa. Sijaishuollon henkilöstö voi hyödyntää tutkimuksen tuloksia ja alkaa kehittää alkuvaiheen tukea. Työntekijät saavat myös vahvistusta sille, että paljon asioita on tehty hyvin. Hyvä palaute antaa varmasti työntekijöille motivaatiota ja onnistumisen tunteita. Tutkimus siis antaa sijaishuollon henkilöstölle mahdollisuuksia kehittää toimintaansa, mutta samalla myös positiivista palautetta, joka kertoo onnistumisista.

Opinnäytetyön tuloksia on mielestäni hyvä lähteä hyödyntämään. Vastaja antoivat itsekkin hyviä kehittämissuhteita, joista voi lähteä kehittämään esimerkiksi koulutuksia. Positiiviset kokemukset kertovat, että asioita on tehty jo nyt oikein ja hyvin, mutta negatiiviset kokemukset osoittavat, että vielä on asioita, joissa parantaa. Se antaa mahdollisuuksia uudistua ja kehittyä parempaan suuntaan.

Kuten aiemmin mainitsin, tuntuvat tämän tutkimuksen tulokset olevan melko samanlaisia kuin monen muun aiemmin tehdyn, suuremman, tutkimuksen tulokset. Toki on pidettävä mielessä, että tekemäni tutkimus on melko pieni ja vastaajia ei ollut kovinkaan monta. Kuitenkin vaikuttaisi siltä, että perhehoitajilla on samankaltaisia toiveita tuen suhteen riippumatta siitä missä päin he asuvat.

Tukimuodot, jossa toinen ihminen auttaa, tukee ja tarjoaa keskusteluseuraa, vaikuttavat olevan sellaisia, joita perhehoitajat kaipaavat ja joista he kokevat olevan eniten apua ja hyötyä. Tämä on tietysti hyvin järkeenkäyvää. Ihmiset kokevat, että samassa tilanteessa olevat ymmärtävät paremmin, jos jokin asia

askarruttaa. Se on toki totta, sillä voi olla vaikea kertoa perhe-elämän vaikeuksista sellaiselle, jolla ei ole lapsia. Samalla tavalla voi tuntua turhalta kertoa vaikeuksista oireilevan lapsen kanssa sellaiselle, joka ei itse ole tai ole ollut samanlaisessa tilanteessa. Vertaistuen avulla voi saada varmuutta omaan vanhemmuuteen ja esimerkiksi siihen, että muutkin kokevat samanlaisia tunteita tai jotkin tuntemukset eivät ole väärin, vaan ne ovat ihan normaaleja. Luulen, että sijaishuollon työntekijöiden tarjoama tuki ja keskusteluapu on tärkeää siksi, että se tuo ammattilaisen näkökulman asiaan. Perhehoitaja voi luottaa siihen, että apu on varmasti sellaista, mitä juuri siinä tilanteessa tarvitaan. Ammattilaisilla on myös tietoa ja kokemusta erilaisista tukimuodoista, joihin voi ohjata, jos tulee tarve.

Suurimmat haasteet, joita tätä opinnäytetyötä tehdessä kohtasin, liittyivät oikeastaan haastatteluihin ja siihen, miten ne toteutan. Ensimmäinen haaste oli se, että haastattelut oli toteutettava puhelimesta. Puheluita ei ollut mahdollista nauhoittaa tai muuten tallentaa, joten minun oli kirjoitettava itse muistiinpanoja siitä, mitä haastateltava vastaa. Aina tällaisessa on riskinä se, että muistiinpanoista unohtuu jokin merkityksellinen asia tai haastattelija ei muista tarkkaan, mitä jollakin muistiinpanolla on tarkoittanut. Itse koitin ratkaista nämä ongelmat niin, että poimin tärkeimmät asiat haastateltavien kertomuksista ja kirjoitin ne mahdollisimman tarkasti ylös.

Jäin myös miettimään, että kaikki perhehoitajat eivät esimerkiksi välttämättä tiedneet, millaisia kaikkia tukimuotoja olisi tarjolla. Myös se on mahdollista, etteivät kaikki tiedneet tai ajatelleet joidenkin saamiensa tukimuotojen edes olevan tukimuotoja. Pohdin, että olisiko minun itse pitänyt avata haastatelluille enemmän eri tukimuotoja ja kysyä, että tietävätkö he, mitkä kaikki kuuluvat alkuvaiheen tukeen. En kuitenkaan haastattelutilanteessa kokenut sitä tarpeelliseksi, sillä monella tuntui mielestäni olevan käsitys siitä, mitä tukea he voivat saada.

Toinen vaihtoehto haastattelun toteuttamiselle olisi voinut olla lomakehaastattelu. Lisäksi olisi voinut tehdä muutamia teemahaastatteluja aineiston syventämiseksi. Tällöin olisi ollut mahdollista lähettää vastauslomake vielä useammalle perhehoitajalle. Lomakehaastattelussa hyötynä on se, että vastaaja voi

itse päättää milloin ja missä tilanteessa siihen vastaa. Huonona puolena lomakehaastattelussa on ihmisten vastaamatta jättäminen. Kysely on helppo unohtaa ja jättää vastaamatta, jos sen saa esimerkiksi sähköpostiin. Vaarana on myös se, että vastaajaksi tarkoitettu henkilö antaa jonkun toisen täyttää haastattelulomakkeen. Lomakehaastatteluista toki puuttuu myös tietynlainen syvyys. On mahdollista, että sain näillä haastatteluilla syvempää tietoa perhehoitajien kokemuksista kuin mitä olisin lomakehaastattelulla saanut.

Tähän tutkimukseen on mahdollista keksiä myös jatkotutkimusideoita. Jatkoidean voisi toteuttaa tämän tutkimuksen tulosten jälkeisen mahdollisen tukien kehittämisen jälkeen. Esimerkiksi muutama vuosi tukien kehittämisen jälkeen voitaisiin tehdä samanlainen tai samankaltainen haastattelu, jossa selvitetään mitä mieltä perhehoitajat silloin ovat alkuvaiheen tuesta. Tuloksia voisi sitten vertailla ja katsoa mitkä asiat ovat menneet parempaan suuntaan ja mitkä asiat ovat mahdollisesti kehittyneet negatiivisesti.

Toinen mahdollinen jatkotutkimusidea on se, että samoja perhehoitajia haastateltaisiin muutaman vuoden päästä. Kysyttäisiin esimerkiksi, että miten alkuvaiheen tuki eroaa myöhemmin annettavasta tuesta, onko joku tukimuoto parempi tai huonompi kuin alkuvaiheen tuessa ja onko tuen määrässä eroa. Tällä tavalla voitaisiin selvittää sitä, millaisena perhehoitajat näkevät tuen muutoksen alkuvaiheen jälkeen. Se voi olla tärkeää tietoa, sillä jotkut voivat esimerkiksi kokea, että alkuvaiheen tiiviimpää tukea tulisi jatkaa pidempään.

Ammatillisesti tästä työstä on saanut todella paljon. Sijaishuolto ja varsinkin lastensuojelun perhehoito on tullut hyvin tutuksi. Rikastavaa on ollut se, että on saanut puhua erilaisten perhehoitajien kanssa ja kuulla heidän kokemuksiaan alkuvaiheen tuesta. Aihe oli aluksi aikalailta tuntematon minulle, joten oli mielenkiintoista lähteä tätä tutkimusta tekemään ilman minkäänlaisia ennakkoletuksia.

Perhehoitajana oleminen on vaativaa, mutta varmasti myös paljon antavaa. On tärkeää, että perhehoitajat saavat tukea. Tuki on tärkeää niin sijoitetulle lapselle, perhehoitajille kuin koko perheelle. Perhehoitajien tuki on vanhemmuuden tukemisen ohella oltava myös sellaista, jossa tuetaan perhehoitajan

omaa jaksamista ja esimerkiksi ihmissuhteita. Perheiden elämäntilanteet voivat myös muuttua, esimerkiksi vanhempien eron myötä. Tällöin tukimuotoja on mietittävä uudelleen kaikkien kannalta. Perhehoitajien tuesta on tässäkin vaiheessa huolehdittava. Hyvät tukimuodot ja perhehoitajien kokemus siitä, että heistä välitetään saa varmasti myös uusia ihmisiä kouluttautumaan perhehoitajiksi.

LÄHTEET

Heinonen, H. 2011. Sadoissa verkoissa sukkulointia –kumppanuudet sijaishuollossa. Lastensuojelun Keskusliitto. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Sadoissa_verkoissa_sukkulointia_Kumppanuudet_sijaishuollossa.pdf [viitattu 29.11.2018].

Holanti, P. 2006. Laituri – Lastensuojelun perhehoidon laadun kehittäminen Kotkassa 2004-2006. PDF-dokumentti. Saatavissa: [https://www.kotka.fi/in-stancedata/prime_product_julkaisu/kotka/embeds/kotkawwwstructure/15380_2626-Laituri - Lastensuojelun perhehoidon laadun kehittaminen 1 .pdf](https://www.kotka.fi/in-stancedata/prime_product_julkaisu/kotka/embeds/kotkawwwstructure/15380_2626-Laituri_-_Lastensuojelun_perhehoidon_laadun_kehittaminen_1_.pdf) [viitattu 3.11.2018].

Hänninen, S. 2016. Rakasta, kärsi ja uskalla. Ryhdyin sijaisäidiksi. Helsinki: Kirjapaja.

Joensuu, A. & Sutinen, J. 2016. Perheen suojassa. Miten onnistua sijaisperheenä? Helsinki: BoD – Books on Demand.

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Ketola, J. 2008. Lasten ja nuorten perhehoito. Teoksessa Ketola, J. (toim.) Perhehoito. Tekemisen ja tukemisen arvoista työtä. Jyväskylä: PS-kustannus, 27-60.

Kotkan sijaishuollon työntekijät. 2018. Haastattelut. Kotkan sijaishuolto.

Kuka voi ryhtyä sijaisvanhemmaksi tai perhehoitajaksi? s.a. Perhehoitoliitto. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.perhehoitoliitto.fi/perhehoito/miten_perhehoitajaksi_tullaan [viitattu 2.11.2018].

LAPE on lasten hyvinvoinnin ja oppimisen asialla s.a. Sosiaali- ja terveysministeriö. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://stm.fi/lapsi-ja-perhepalvelut/kuvaus> [viitattu 12.4.2018].

Lastensuojelu s.a. Sosiaali- ja terveysministeriö. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://stm.fi/lastensuojelu> [viitattu 25.10.2018].

Lastensuojeluasiakkuuden alkaminen. 2017. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. WWW-dokumentti. Päivitetty 17.8.2017. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmoitus-ja-lastensuojeluasian-vi-reilletulo/asiakkuuden-alkaminen> [viitattu 15.12.2018].

Lastensuojeluilmoitus ja lastensuojeluasian vi-reilletulo. 2018. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. WWW-dokumentti. Päivitetty 5.7.2018. Saatavissa:

<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmoitus-ja-lastensuojeluasian-vireilletulo> [viitattu 15.12.2018].

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417

Lastensuojelun perhehoito s.a. Perhehoitoliitto. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.perhehoitoliitto.fi/perhehoito/lapset_nuoret [viitattu 9.10.2018].

Lastensuojelun sijaishuolto s.a. Siun sote. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://www.siunsote.fi/lastensuojelun-sijaishuolto> [viitattu 1.1.2019].

Marjomaa, P. & Laakso, M. 2010. Terveisiä täältä kodista! Lasten, sijaisvanhempien, syntymävanhempien ja sosiaalityöntekijöiden näkökulmia lastensuojelun perhehoitoon. Pelastakaa Lapset ry. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://frantic.s3-eu-west-1.amazonaws.com/pelastakaalapset/2015/10/13111545/Perhehoitoraportti201010.pdf> [viitattu 22.12.2018].

Miksi aineistohallintaa ja jatkokäyttöä? 2017. Aineistohallinnan käsikirja. Tietoarkisto. WWW-dokumentti. Päivitetty 29.8.2017. Saatavissa: <https://www.fsd.uta.fi/aineistohallinta/fi/miksi-aineistohallintaa-ja-jatkokaytto.html> [viitattu 13.1.2019].

Miten sijaisvanhemmaksi tullaan? s.a. Perhehoitoliitto. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.perhehoitoliitto.fi/perhehoito/lapset_nuoret/miten-sijaisvanhemmaksi-tullaan [viitattu 2.11.2018].

Mitä on lastensuojelu? 2016. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. WWW-dokumentti. Päivitetty 25.1.2016. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu> [viitattu 22.10.2018].

Murray, L., Tarren-Sweeney, M. & France, K. 2011. Foster carer perceptions of support and training in the context of high burden of care. Child & Family Social Work. E-artikkeli. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/> [viitattu 13.1.2019].

Nurminen, K. 2011. Startti tukee uusia sijaisvanhempia Päijät-Hämeessä. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.perhehoitoliitto.fi/files/126/startti.pdf> [viitattu 1.1.2019].

Perhehoidon prosessi. 2018. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. WWW-dokumentti. Päivitetty 15.10.2018. Saatavissa: https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot/perhehoito/perhehoidon-prosessi#Perhehoidon_tuki [viitattu 29.11.2018].

Perhehoidon tuki s.a. Perhehoitoliitto. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.perhehoitoliitto.fi/perhehoito/perhehoidon_tuki [viitattu 19.10.2018].

Perhehoito. 2018. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. WWW-dokumentti. Päivitetty 15.10.2018. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot/perhehoito> [viitattu 25.10.2018].

Perhehoitolaki 263/2015

Pitkäranta, A. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Työkirja ammatti-korkeakouluun. E-kirja. Jokioinen: e-Oppi Oy. Saatavissa: <https://kaakuri.finna.fi/> [viitattu 22.12.2018].

Sijaishuollon muodot s.a. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot> [viitattu 25.10.2018].

Sijaishuolto s.a. Kymsote. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.kymsote.fi/fi/Palvelut/Lasten%2C-nuorten-ja-perheiden-palvelut/Lastensuojelu/p/lastensuojelu> [viitattu 29.10.2018].

Sijaisvanhemmaksi s.a. Pelastakaa lapset. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.pelastakaaalapset.fi/tyomme-kotimaassa/perhehoito/sijaisvanhemmaksi/> [viitattu 30.6.2018].

Tervonen-Arnkil, K. 2008. Sijaisperheen intensiivinen tukeminen. Teoksessa Ketola, J. (toim.) Menetyksistä mahdollisuuksiin. Perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi. Jyväskylä: PS-kustannus, 147-160.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Uutta ajattelua lastensuojeluun ja mahdollisuuksia tunnettyöskentelyyn s.a. Perhehoitoliitto. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.perhehoitoliitto.fi/palvelut/koulutukset/keinu-toiminta> [viitattu 9.10.2018].

Valkonen, L. & Janhunen, T. 2016. Tutkimustietoa perhehoidon kehittämiseksi. Katsaus kansainvälisiin tutkimuksiin 2010-2016. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131580/URN_ISBN_978-952-302-789-3.pdf?sequence=1 [viitattu 4.12.2018].

Valkonen, L. 2014. Sijaisvanhemmat. Jyväskylä: Perhehoitoliitto.

Vanderfaeillie, J. Van Holen, F. De Maeyer, S. Gypen, L. & Belenger, L. 2016. Support Needs and Satisfaction in Foster Care: Differences Between Foster Mothers and Foster Fathers. Journal of Child & Family Studies. E-artikkeli. Saatavissa: <https://kaakuri.finna.fi/> [viitattu 13.1.2019].

Vanschoonlandt, F. Van Hoen, F. Vanderfaeillie, J. De Maeyer, S. & Andries, C. 2014. Flemish Foster Mothers' Perceptions of Support Needs Regarding Difficult Behaviors of Their Foster Child and Their Own Parental Approach. *Child & Adolescent Social Work Journal*. E-artikkeli. Saatavissa: <https://kaak-kuri.finna.fi/> [viitattu 13.1.2019].

Kuvaluettelo

Kuva 1. Kotkan perhehoitajien tukipaletti. Kotkan sijaishuolto.

Kirje haastateltavalle

Hei!

Olen sosionomiopiskelija Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulusta (Xamk) ja teen opinnäytetyötä aiheesta ”Perhehoitajien kokemuksia saamastaan alkuvaiheen tuesta Kotkassa”. Opinnäytetyöni tilaajana toimii Kotkan sijaishuolto. Tutkimuksella pyritään saamaan tietoa siitä, mitä mieltä perhehoitajat ovat saamastaan tuesta sijoituksen alkuvaiheessa ja sitä myöten kehittämään tarjottavaa tukea.

Opinnäytetyö toteutetaan haastattelututkimuksena, johon kutsun Teidät osallistumaan. Osallistuminen merkitsee siis haastattelua, jossa kysyn Teiltä teidän kokemuksianne saamastanne tuesta sijoituksen alkuvaiheessa (Esimerkiksi: Mikä on ollut hyvää? Missä olisi kehitettävää? Miten kehittäisit alkuvaiheen tukea?).

Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista ja luottamuksellista. Kenenkään haastateltavan henkilöllisyys ei paljastu missään vaiheessa. Haastattelutilanteessa ei ole muita läsnä kuin minä ja Teidän perheestä halukkaat haastatteluun osallistujat (vanhemmat). Jos annatte suostumuksenne, haastattelu nauhoitetaan ja materiaali tuhoetaan tutkimuksen valmistuttua. Tutkimukseen on saatu asianmukainen lupa ja haastatteluaineistot käsitellään nimettömänä ja luottamuksellisesti. Haastatteluaineistoihin ei pääse käsiksi kukaan muu kuin minä. Noudatan vaitiolovelvollisuutta.

Haastattelupaikkana voi toimia teidän toiveiden ja halujen mukaan, joko Teidän kotinne, sijaishuollon toimisto tai muu sopiva paikka.

Opinnäytetyö tullaan julkaisemaan internetissä osoitteessa www.theseus.fi.

Toivon, että olisitte halukkaita osallistumaan, sillä juuri Teillä on kokemuksia aiheesta ja kenties haluatte sanoa siitä jotakin. Jos kiinnostuitte ja haluatte osallistua opinnäytetyöhöni, niin ottakaa yhteyttä joko puhelimitse tai sähköpostitse, jotta voimme sopia haastatteluajan ja -paikan. Vastaan myös mielelläni tutkimukseen liittyviin kysymyksiin, joten jos tulee kysyttävää, ota yhteyttä.

Ystävällisin terveisin

Marianne Tanskanen

Email

Puh. *****